

פרק ח' – סיכום והמלצות

בבסיס פרויקט זה עמדה ההנחה כי האיום על ישראל מצד רכיבי הציר השיעי בהובלת איראן ייוותר בעינו בעשור הקרוב. גם מגפת הקורונה לא עצרה את מאמצייהם הנמשכים של איראן וחזבאללה להשקיע בהתעצמות הצבאית: איראן המשיכה להתבסס בסוריה ולקדם העברת אמצעי לחימה משופרים לסוריה ולחזבאללה, שמצידו שימר את תנועת הסחורות והאנשים מאיראן לתוך לבנון, על אף הסיכון הגבוה הנשקף מכך לאוכלוסייה הלבנונית – להידבקות בנגיף הקורונה. למרות הפגיעה ביכולותיהם ובאמצעייהם של איראן וחזבאללה בעקבות הלחצים מבית ומחוץ בתקופה האחרונה, ובתוך כך לאחרונה הפיצוץ ההרסני בנמל ביירות, הרי גורמים אלה, המונעים על ידי אידיאולוגיה דתית-שיעית ורואים בישראל ובארצות הברית את מקור הרע, ימשיכו במאמצייהם לפגוע בישראל ולהחלישה. בד בבד צפוי כי יפעלו נגד הכוחות האמריקאיים בעיראק ובמזרח סוריה, כדי להאיץ את עזיבתם ולבסס את השליטה האיראנית על הגשר היבשתי המקשר מאיראן דרך עיראק וסוריה ללבנון. איראן אף לא נמנעה לאחרונה מקידום מהלך תקדימי נגד תשתית חיונית אזרחית ישראלית בדמות מתקפת הסייבר המיוחסת לה על מתקני המים בישראל (מאי 2020), והיא ממשיכה לאיים בתגובה על הפעולות המיוחסות בתקשורת לישראל נגד מתקנים ותשתיות באיראן.

אומנם לישראל צריך להיות עניין למנוע את המלחמה הבאה, ובנסיבות הנוכחיות נראה כי גם לחזבאללה ולאיראן אין עניין לקדם עימות צבאי נרחב עם ישראל. אולם חרף ההערכה כי לאף צד אין אינטרס לפתוח במלחמה בעת הזו, מלחמה עלולה להתפתח כתוצאה מהידרדרות בעקבות אירוע נקודתי ומוגבל ו/או הערכות שגויות של מי מהצדדים. לכן נדרש להמשיך בהיערכות שאפשרות של עימות נרחב.

הניתוח התמקד בבירור המשמעויות של התרחיש המאתגר יותר – תרחיש

חמור של מלחמה נגד הציר השיעי, שתהיה רב-זירתית. מלחמה זו אפשר שתתפתח משני מצבים – הידרדרות והסלמה בעקבות יוזמה של ישראל לסכל את בניית יכולות התקיפה המדויקת של איראן ושלוחיה, בעיקר בלבנון, אך גם בסוריה ובמערב עיראק; וכן הצלחה של האויב להפתיע את ישראל באמצעות שיגור מטחי טילים, חלקם מדויקים, לפני שצה"ל התארגן ונערך כראוי למלחמה. בשני המצבים ישראל תידרש

להילחם ב־זמנית **בשתי זירות לפחות** – הלבנונית והסורית – וייתכן אף להתמודד עם שיגור טילים ממערב עיראק.

לכך יש להוסיף את אמצעי הלחימה המשופרים שבידי חזבאללה (טילים מדויקים; כטב"מים; טילי חוף־ים) ושאר גורמי הציר השיעי, וכן את פיתוח יכולותיו של חזבאללה בלוחמה הקרקעית ('כוח רד'ואן'), המקזזים במידת מה את היתרון האיכותי של ישראל ויכולים להסב נזק חמור לעורף הישראלי, לנכסים אסטרטגיים חיוניים ולרציפות התפקוד של הצבא והעורף האזרחי. השלכות כבדות משקל צפויות גם לגבי יכולת ההתאוששות והשיקום בתום המלחמה.

מסקנה מרכזית העוברת כחוט השני לאורך כל החיבור היא שהמלחמה הבאה תהיה שונה וקשה מקודמותיה. לאור זאת, הדרג המדיני נדרש לעסוק בנושא בדחיפות ולדון הן באסטרטגיה המועדפת עליו מול האיומים המתפתחים בזירה הצפונית והן בצעדים הנחוצים לקידום ההיערכות הנדרשת מול אתגר זה. המלצתנו היא להגדיר את מתאר המלחמה הרב־זירתית ("מלחמת הצפון") כאיום הייחוס העיקרי למלחמה הבאה בצפון, ולקדם מאמץ בשני מסלולים במקביל: האחד, בחינת התנאים והצעדים הנדרשים למניעתה של מלחמה זו; והשני, האצת ההיערכות לקראתה הן בחזית הצבאית והן בחזית האזרחית.

האסטרטגיה המועדפת – ממשלת ישראל נדרשת כבר בעת הנוכחית להחלטה באשר למדיניות הרצויה כלפי האיום המתפתח מהזירה הצפונית. לפניו שלוש אפשרויות:¹⁴

מרחב החלופות לאסטרטגיה הישראלית

הראשונה – המשך המדיניות הנוכחית שבמוקדה **המערכה בין המלחמות** (מב"ם) – מערכה מתמשכת מתחת לסף המלחמה שתכליתה שיבוש, דחייה וסיכול מאמצי ההתעצמות של איראן ושלוחיה מול ישראל, וחיזוק ההרתעה כאמצעי מרכזי לכרסום במוטיבציה של גורמי הציר השיעי לפתוח במלחמה. במסגרת זו ישראל נדרשת להפגין נחישות והמשכיות לצד יצירתיות, תוך הסתכנות באובדן השליטה במדרגות ההסלמה עד כדי עימות צבאי רחב היקף. לנוכח ההרתעה ההדדית המתקיימת בין

14 שתי האפשרויות הראשונות הן חלק מאסטרטגיית מניעה, מתוך שאיפה שלא להגיע לאופציה השלישית, המועדפת פחות, של מלחמה רחבה.

חזבאללה לישראל, שבגינה ישראל נמנעת מתקיפות לסיכול פרויקט דיוק הטילים בלבנון, גוברת הסבירות כי חזבאללה ימשיך בהתעצמותו הצבאית, ובמיוחד בקידום פרויקט הטילים המדויקים. על כן, במצב שבו יתברר כי המב"ם אינו אפקטיבי דיו לעצירת ההתעצמות, ויעלה חשש כי חזבאללה יצליח לצבור כ-500 טילים מדויקים ארוכי טווח, שיש להם פוטנציאל לפגיעה במערכות ובתשתיות חיוניות בישראל ולשיתוקן, יהיה צורך לשקול מהלך צבאי יזום שתכליתו לשלול יכולות אלו. מהלך זה יכלול צעדים בהיקף שונה החל מפעולות מוגבלות, גם בלבנון, החורגות מ"כללי המשחק" הנהוגים כיום בין ישראל לחזבאללה, ועד מכה מקדימה ומתקפת מנע (האפשרות השנייה שלהלן).

השנייה – מהלך יזום מוגבל – מתקפת מנע נגד פרויקט הדיוק בלבנון, תוך סיכון להידרדרות למלחמה רחבה. על עיתוי המהלך להיקבע בהתאם לעוצמת האיום המתפתח בהתבסס על הפרמטרים הבאים: מידת הדיוק של הטילים (עד חמישה מטרים); מספר ופיזור הטילים המדויקים והכטב"מים התוקפים; יכולתו של צה"ל ליירט טילים מדויקים המשוגרים במטחים משולבים של טילים ורקטות סטטיסטיים עם טילים וטילי שיוט מדויקים; נחישות איראן וחזבאללה להמשיך לבנות את כוח הטילים המדויקים; ומידת המוכנות למלחמה רחבה נוכח הסיכון בהסלמה למלחמה, שהרי במסגרת מאזן ההרתעה ההדדי עם חזבאללה, בכוונת הארגון להגיב על כל מהלך ישראלי שייתפס בעיניו כחריגה מ"כללי המשחק".

השלישית – יוזמה למלחמה רחבה שמטרתה שבירת הציר השיעי, ובראש ובראשונה פגיעה קשה בחזבאללה ובמאחזים הצבאיים האיראניים בסוריה. להשגת תכלית המערכה תידרש הכרעת הכוח הצבאי של חזבאללה, בדגש על מרחב דרום לבנון. מהלך זה יונחה על ידי הערכה שקיימים פוטנציאל וסבירות לשפר את מצבה האסטרטגי של ישראל, לצמצם במידה ניכרת את ממדי האיום ולכונן מציאות יציבה לאורך זמן רב באמצעות ניצול העוצמה והעליונות הצבאית והחוסן הלאומי של ישראל. ליוזמה ולהפתעת האויב יתרונות ידועים, ויש המוצאים לנכון כי מוטב לקדם מהלך זה מוקדם ככל האפשר, תוך ניצול הנסיבות שאינן נוחות לאיראן ולחזבאללה. ואולם, חסרונו של מהלך יזום נובע מהמחירים הכבדים שהוא צפוי להשית על ישראל, ובעיקר הפגיעה בעורף. כן צפוי קושי לכוון מנגנון מהיר לסיום המלחמה. אם בכל זאת יוחלט ליזום מלחמה, תכליתה האסטרטגית תהיה שיפור המצב הביטחוני-אסטרטגי לטווח ארוך. כדי להשיג את תכלית המערכה יידרשו פירוק המערכת האופרטיבית של האויב על ידי פגיעה קשה במערך השיגור, האחסנה וההסתרה של הטילים המדויקים (ארוכי טווח וקצרי טווח, בליסטיים ושיוט), כטב"מים וטילי חוף-ים; הרס תשתיות מדינתיות התומכות ביכולות השיגור; נטרול 'כוח רד' ואן' ושיתוקו בתחומי לבנון בטרם יצליח להחדיר חוליות לשטח ישראל (כך גם לגבי מיליציות שיעיות הפועלות בסוריה), תוך

יירוט המפקדים ופגיעה בלוחמים רבים; שיתוק מערך הפיקוד והשליטה; הרס סמלי שלטון של חזבאללה בלבנון ומשטר אסד בסוריה; והרס תשתיות אחסנה ומערכות חיוניות התורמות למאמץ הלחימה של האויב.

מדדי ההישג	אילוצים	איומים ← מטרות
- פגיעה ביכולות צבאיות - הרתעה - הרס תשתיות - כפיית הסדרה - צמצום מחירים לישראל	- אופרטיביים - סיכונים אסטרטגיים - יכולת להביא לסיום המערכה	- טילים מדויקים, כטב"ם וטילי חוף-ים - טילים ארוכי טווח וקצרי טווח - כוח רד'ואן - פיקוד ושליטה - לוחמים ומפקדים - הגנה קרקעית

האתגר הצבאי העיקרי הוא הבטחת תנאים **להשגת ניצחון**: זאת באמצעות שליטה במשך הלחימה, בגבולות זירת הלחימה ובמדרגות העצימות. אתגר משמעותי הוא לזהות תוך כדי המלחמה את נקודת היציאה המיטבית שבה ישראל תוכל לתרגם את ההישגים הצבאיים להישגים מדיניים ולעיצוב מצב אסטרטגי משופר, בהשוואה למצב ששרר ערב המלחמה. אחד ממרכיבי הניצחון הוא היכולת לכפות על האויב את תנאי ישראל להפסקת המלחמה, ואת מנגנוני הייצוב וההסדרה בסיומה. לשם כך יש להבטיח השמדת מרב הכוח האיכותי של האויב (מדויקים, אסטרטגיים, יכולות ייחודיות), ובד בבד לזרוע הרס בשטחו ולגרום לו נזקים כבדים ששיקומם יימשך זמן רב. בתמונה הכוללת של המלחמה חיוני שהנזקים לאויב יהיו חמורים בסדר גודל מהנזקים לישראל, שתישמר הרציפות התפקודית של המערכות החיוניות בעורף, שהתאוששות המשק והחברה בישראל תהיה מהירה, וכל זאת בלי לאפשר לאויב להשיג לעצמו דימוי של ניצחון. בד בבד תידרש הימנעות ממצבים שליליים כמו שקיעה ממושכת בבוץ הלבנוני ובניית מוכנות מהירה למערכה הבאה, על בסיס הפקת לקחים.

שימור ההישג לאורך זמן	אילוצים	הרתעה/הכרעה
- מניעת התעצמות - נכונות ישראלית למנוע התעצמות והפרות - ערביות בינלאומיות - מורתעות האויב	- יכולת זיהוי ויירוט טילים מדויקים - רציפות תפקודית - יכולת ספיגה וחוסן העורף - הימנעות משקיעה בבוץ הלבנוני - שלילת הישגים מהאויב - תמונת ניצחון - איום עתידי	- שליטה במשך המלחמה, בגבולות זירת המלחמה ובמדרגות העצימות - הצלחנו להשמיד ולזרוע הרס בהיקף גדול עשרות מונים מזה שספגנו - מקיס בלתי הפיכים שגרמנו - הלקחים למערכה הבאה

אם ישראל תחליט לא לנקוט מהלך יזום בעת הנוכחית, מתוך רצון להפחית סיכונים בטווח הזמן הקצר והבינוני – צה"ל יצטרך להתמקד בחיזוק מערך היירוט של טילים

וחימושים מהאוויר ובשיבוש יכולות האויב (קינטית וקיברנטית), ובד בבד לבנות מוכנות לשני תרחישים: יוזמה ישראלית תוך כדי הסלמה לביצוע מכה מקדימה לנטרול היכולות המדויקות של האויב; הפתעה מצד האויב, על ידי התקפה על ישראל בטילים בליסטיים וטילי שיוט בשילוב כטב"מים, כולל ניסיונות חדירה קרקעיים לצפון ישראל מכמה זירות במקביל (קרי, התרחיש החמור שהוצג בחיבור זה).

המלצות

עיקרי ההמלצות

1. מאמץ למניעת המלחמה ולהרחקתה
2. התאמות נדרשות בבניין הכוח של צה"ל
3. גיבוש אסטרטגיית הכניסה והיציאה
4. היערכות בחזית האזרחית
5. הכנת מתקפת מנע / מכה מקדימה
6. הכנת המעטפת המדינית
7. מאמץ בתחום התודעה

בכל דרך, על ישראל להקדים ולהיערך לאתגר מבחינה צבאית, כלכלית ומדינית ולדון בהשקעת המשאבים הנדרשים כדי לקדם מענה הולם בתחומים אלה.

• בתחום הצבאי –

– האיומים הנשקפים מתרחישי מלחמת הצפון מחייבים כי בארגז הכלים של הביטחון הלאומי של ישראל תהיה יכולת משולבת של תקיפה מדויקת ותמרון יבשתי מהיר ועמוק, המסוגלים לפעול במספר זירות במקביל, יחד עם יכולת משולבת להגנה בחזית ובעורף. במסגרת זו ראוי לקדם את המאמצים הבאים: איסוף מטרות ופיתוח יכולות להפעלת אש רב־ממדית ומדויקת להגנה ולהתקפה באוויר וביבשה. כן נדרש לבנות מוכנות גבוהה של כוחות היבשה, לצורך ניהול קרב ההגנה במערכה מוגבלת ו/או מהלך התקפה לעומק שטח האויב, כולל היערכות לתמרון יבשתי כמהלך שייתכן כי יידרש על מנת להכריע את המערכה.

– בשל מגבלות תקציב הביטחון המוכרות נדרש לקבוע סדר עדיפויות בבניין הכוח, ומומלץ להתמקד בחיזוק היכולת הקטלנית ובמיצוי יכולות התקיפה המדויקת של צה"ל; שיפור ההגנה האווירית ובעיקר הגדלת מאגר המיירטים (שימוש באמצעי לייזר); פיתוח השימוש בסייבר; שימוש ברובוטיקה והעצמת העליונות הישראלית המבוססת טכנולוגיה. במסגרת זו נדרשת השקעה ב־זמנית בפיתוח יכולות האש על הקרקע ובקידום פרויקט הכרז"מים (כלי רכב קרביים לא מאוישים) עם יכולות אש ורובוטים קרקעיים תוקפים.

– אשר לתוכניות האופרטיביות – גיבוש התוכניות עצמן נתון לצה"ל ולא עסקנו בכך בפירוט, אך להלן כמה תובנות בנושא:

◁ מעבר לתוכניות המתקפה קיים צורך להכין גם **תוכנית מגנה** לאורך קווי המגע, שכן חזבאללה נחוש לקדם מתקפה קרקעית כדי ליצור תקדים של כיבוש שטחים במרחב הריבוני של מדינת ישראל (לפחות יישוב או מוצב). זאת על אף הישגי צה"ל בחשיפת המנהרות ובניית המכשול הביטחוני לאורך הגבול עם לבנון.

◁ על צה"ל לכלול בשיקוליו את הצורך **בקיצור המערכה** נוכח האיום המתמשך הצפוי על העורף. לפיכך נדרש לכוון להישגים בולטים ומפתיעים בתחילת המלחמה, שיאפשרו את סיומה המהיר. לאור זאת נדרש להכין גם תוכנית מבצעית של מכה מקדימה ומתקפת מנע שנבחנו בחיבור זה.

◁ יש לבחון את סוגיית **התמרון היבשתי**. צה"ל עשוי להידרש לתמרון יבשתי גם להגנה וגם להתקפה. התמרון היבשתי הוא כלי הגנתי למניעת חדירה של כוחות אויב לשטח ישראל ובד בבד להסרת האיום על העורף, וכן כלי התקפי למיצוי ההישגים – הכרעת כוחו הצבאי של האויב ופגיעה ביכולותיו כדי שיידרש לו שיקום ממושך – ולסיום המלחמה. לפיכך נדרש להיערך לאפשרות הפעלתו, ובה בעת לא להתייחס אליו כאל כורח המציאות ולבחון את קידומו בהתאם לנסיבות. לאור זאת מומלץ להיערך לתמרון **קצר, מוגבל ועוצמתי**, שיוביל לתוצאות הרצויות בלי להאריך את משך הלחימה. נדרש גם לשקול אפשרות לתמרון יבשתי ביותר מחזית אחת. כן רצוי להימנע מהישארות בשטח האויב כדי לא לשקוע בבוץ הלבנוני לימן ממושך, ומוצע להשתמש בהישג הקרקעי כקלף מיקוח במסגרת ההסדרה בסיום המלחמה. באשר לעיתוי התמרון קיימות שתי אפשרויות עיקריות: הראשונה – תמרון מהיר סמוך לפתיחה המערכה, כדי להגיע למרכזי כובד שהם הנקודות הקריטיות להפעלת יכולות חזבאללה; השנייה – תמרון לקראת סיום המלחמה, להמחשת

הניצחון. בכל מקרה נראה כי לתמרון יבשתי, גם אם קצר, יידרשו כשבועיים, ויש בכך כדי להשפיע על משך המלחמה.

– **היערכות בחזית האזרחית** – נדרשת תשומת לב מיוחדת להכנת הציבור למלחמה ולפיתוח עמידות ורציפות בתפקוד העורף. כן נדרש שידוד מערכות בממד הארגוני. במסגרת זו וכלקח מהטיפול במשבר הקורונה, מומלץ להקים מנגנון ייעודי ברמה הלאומית לקבלת החלטות, שירכז את הטיפול בנושאים האזרחיים הדחופים והקריטיים ויתכלל את הפעילות בין הגורמים האזרחיים השונים, להבטחת מענה לצורכי האוכלוסייה במהלך המלחמה.

• במכלול המדיני:

– יש להעלות את הנושא מול המעצמות הרלוונטיות ובראשן **ארצות הברית** – בעלת הברית המרכזית של ישראל – **ורוסיה** – שעזימה מקיימת ישראל דיאלוג רצוף בשנים האחרונות – על מנת להתריע על הסיכון בהתפתחותה של מלחמה רחבה וכדי לבסס ערוצי שיח ומנגנוני תיאום במהלך המלחמה וליום שאחריה. מול ארצות הברית קיים צורך בתיאום מקדים כדי להבטיח סיוע צבאי במהלך המלחמה, וכן תמיכה מדינית והתערבות בנקודות הזמן המתאימות לישראל. מול רוסיה רצוי לגבש הבנות לנטרול מעורבותה במהלך המלחמה ולצמצום השפעתה על קידום רכיבי הסדרה שאינם רצויים לישראל.

– **סיום המלחמה** – אחת המסקנות העולות מהחיבור היא כי לישראל רצויה מערכה קצרה, בשל מטחי ירי טילים הצפויים לאורך כל הלחימה והפגיעה הצפויה לעורף. ייתכן מצב שבו ישראל תתקשה לאכוף על האויב את סיום המלחמה בעיתוי ובנסיבות המתאימים לה. במקרה זה, על ישראל להוביל לדרישה מבחוח לסיום הלחימה על ידי גביית מחיר כבד (פגיעה בתשתיות) ממדינת לבנון, כמו גם מסוריה, שתוביל ללחץ בינלאומי לסיום מידי של הלחימה. מומלץ להימנע מהישאבות למערכה שתדרוש פריסה מתמשכת בשטח האויב ותוביל לשקיעה קרקעית בבוחץ הלבנוני.

– חיוני לדרוש במסגרת המגעים לסיום המלחמה את כינונם של **מנגנוני ייצוב** שימנעו בניית יכולות התקפיות של חזבאללה, איראן ושלוחיה מייד עם סיום המלחמה, וכן להבטיח אחריות של המערכת המדינית הלבנונית והסורית ליציבות, תוך כינון כללי משחק ומשטר גבול שיכללו מנגנוני פיקוח ואכיפה בינלאומיים, וכן מנגנון תיאום וקישור בהשתתפות כוחות האו"ם. כן נדרשים רכיבי הסדרה אשר יהיה בהם כדי למנף את הישגיה הצבאיים של ישראל ולתרגמם להישגים מדיניים – רגיעה ויציבות מתמשכות אחרי המלחמה. עדיף לקדם הסדרה עם ממשלת לבנון, ולמצער לקדם החלטת הסדרה משופרת במועצת הביטחון,

שתכלול יכולת לאכוף את פירוק חזבאללה כמיליציה עצמאית, את חסימת כל נתיבי העברת הנשק מאיראן לסוריה וללבנון, וכן את הרחקת יכולותיה הצבאיות של איראן ושלוחיה מלבנון ומסוריה.

• **מאמץ תודעה** – נדרש לגבש מראש אסטרטגיה בתחום התודעה, שתותאם לקהלי יעד שונים: הציבור הישראלי, המערכת הלבנונית, חזבאללה ושאר רכיבי הציר השיעי, והמעגל האזורי והבינלאומי. זאת תוך הבחנה בין המסרים ערב המלחמה לבין אלה שיש להעביר במהלך המערכה. כן יש להבחין בין מסרים גלויים לבין פעילות חשאית וקניטית. חיוני להציג תמונת ניצחון ברורה וחד-משמעית מול ניסיונות האויב להציג תמונת ניצחון שאינה תואמת בהכרח את המציאות בשטח. ולבסוף, למרות שחיבור זה מתמקד בהיערכות הנדרשת לקראת המלחמה הבאה בצפון, חשוב ביותר להמשיך לעסוק במקביל גם בשאלה: **האומנם מלחמה רחבה בצפון היא בלתי נמנעת?** זאת עקב מורכבותה והמחיר הגבוה שהיא צפויה לגבות מכל הצדדים. אומנם ישראל לא תוכל למנוע מלחמה שתיקפה עליה, אך בטרם החלטה על מהלך יזום מצידה, מן הראוי למצות תחילה את כל הדרכים למניעתה, ובתוך כך אפילו לנסות להוביל מהלך מדיני גלוי או חשאי.